

שבע הברכות

המהר'יל בחז"י-אגדות מסביר שבגפן יש שני ממדים: הענב - חפרי החיצוני, והגפן (היין) - התוכן הפנימי של הפרי. אדם המביט על עץ הגפן רואה את הענבים, את הפירות החיצוניים; אך אם יסחט את הענבים - יגלה שהתוכן החבי בתוכם משובח יותר מאשר הפרי עצמו¹. לעדיפות היין על הענב יש גם ביטוי הלכתי: ברכתו של היין מתעללה מדרגת "בורא פרי העץ" לדרגת "בורא פרי הגפן". זהה הסיבה לכך שענב הענבים אינם קרווי עץ ענבים אלא גפן² - על שם התמצית הפנימית של הפרי.

כך מסביר המהר'יל את דברי הגדרא, "לא נברא יין אלא... לשלים שכר לרשותם". במדרש "פרק רבי אליעזר" נלמד דין זה מדברי יעקב אבינו לבן על נשואיו ללאה, "מלא שבוע ואת" (בראשית כ"ש, כ), ואילו היירושלמי בכתובות (פ"א ה"א) קובע שימוש רבנו תיקון את שבעת ימי המשתה ואת שבעת ימי האבלות.

כמובן, יש מקום לעיין בנסיבות המחלוקת זו, אבל אין זה עיקר ענייננו. כיוון ששבוע הברכות תוקנו ע"י חז"ל, יש מקום לברור את מבנה שבע הברכות, את ניסוחן ואת לשונן. מדוע החתן והכלה מוזכרים בברכה השביעית בלבד, ואין להם כור בחמש הברכות הראשונות?

אם כן, ברכת הגפן מעידה על התוכן הפנימי החבי בתוך העולם החיצוני בו אנו חיים. זו הברכה הראשונה בשבע הברכות, ובها אנו מברכים את החתן והכלה שיזכרו שם בחינת גפן ולא ענב. אם נשאל את החתן והכלה 'מדוע התחתנטם?', הם יכולים למנות סיבות שונות: סיבה נפשית (כיף לנו להיות ביחד), סיבה גופנית ועוד. אך מצד האמת, הקשר בין החתן והכלה הוא הרבה יותר עמוק ופנימי, בחינת הגפן שהיא פנימית ועמוקה מן הענב.

זהו גם הסיבה לכך שאנו מברכים את ברכת הגפן בכל המאורעות האחרים: בשבת, ברית מילה, נישואין ועוד. אם נשאל אדם 'מה מיוחד בשבת', הוא יכול לציין את השבתה מלאכה, את הגיבוש המשפטתי, את הערך הסוציאלי ועוד. כל הסיבות

ברוך אתה ה' א-לוהינו מלך העולם, בורא פרי הגפן.

הברכה הראשונה, ברכת "boraa peri ha'gafen", מזכרת לנו כמעט מכל אירען רוחני: שבת, ברית מילה, נישואין ועוד. מה פשרה של ברכה זו? מדוע קבעו חז"ל לברך על היין בכלל טקס דת?

cohathah hamgerah:
אמר רב חנן: לא נברא יין אלא לנחים אבלים ולשלמים שכר לרשותם
(עריכון סה ע"א)
(ובעלים הזה).

1. כיוון נהוגים לסתוט מין כמעט מכל פרי, אך בעבר היו נהוגים לסתוט רק ענבים וחיתים.

הגופנית, והדרך היחידה שבה הוא יכול לעשות זאת היא באמצעות ההתחברות עם הזולות.

חבר נחת הוא חבר שאדם קונה לו כדי להפיק תועלות נפשית. חבר זה הוא מעין פסיכולוג אישי, שאפשר לשפוך אליו את הלב, ולקבל ממנו עצה טובה.

שני החברים האלה אינם החברים שעיליהם אמרו חיל "זקנה לך חבר", כי שניהם נובעים מהאגן של האדם, המבקש לו תועלות אישית - גופנית או نفسית. החבר שעליו אמרה המשנה "זקנה לך חבר" הוא חבר המעללה; שני אנשים המתחברים בחיבור אמיתי לטובות ערך עליון, אידיאלי ופנימי יותר.

זהו, ככל הנראה, יסוד הברכה הראשונה של שבע הברכות - ברכת "בורא פרי הגפן". ברכה זו אומרת לחתן ולכללה שהעולם שלנו מלא חקיקם, מלא סוגים חיים וחברויות, מלא "ענבים". עלינו לזרום את הענן למדרגת היין, לגנות את הפונימיות והברויות, ואנו גם ברכמו תמלטה לעללה "בורא פרי הגפן". אם יצליחו החתן והכללה לזרום את הקשר ביניהם ולגנות את הצד הפנימי שבו, גם החיים ייבנו על העדר הפנימי של הקשר, בחינת הגפן.

ב. "שהכל ברא לבבוזו"

ברוך אתה ה, אָלְזַהֲנִינּוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שְׁהַכֵּל בָּרָא לְכַבּוֹדוֹ.

שתי הברכות הראשונות - "borer pri haGafen" ו"שהכל ברא לבבוזו" - שייכות לעולם הביראה. כידוע בתורת הקבלה מחלקים את העולם הרוחני לארכעה עולמות: אצילות, בריאת, יצירה ועשיה. עולם האצילות הוא עולמו של הקב"ה, שאין לנו שם תפיסתו בו; עולם הביראה היא התחלת העולם שאנו מכירים; עולם היצירה הוא צורת העולם שלנו - העולם כפי שהוא ראוי להיות; ועולם העשיה הוא גמר המלאכה, העולם כפי שהוא נראה לעינינו בפועל.

הלו נוכנות, אך יש בשบท ערך נוסף - מעבר לכל אלה: קדושתה הפונית של השבת. כך גם בברית המילה: מעבר לסיבות הרופאות של הברית, יש בה ערך פנימי וקדושתי.

"חישק" ו"חפץ"

פתחמו של הרוב קוק לחודש שבט הוא: "חישק נתיעת אילנות נובע מהפין הטבת הדורות הבאים, המובלט בתקופו בעז החורב". הרוב מבדל בין שני מושגים: "חישק" ו"חפץ". "חישק" היא הנטייה הטבעית-הבהמית הקיימת באדם, ואילו "חפץ" הוא הערך הפנימי, האידיאלי והרוחני שלו. החיים שלנו מורכבים מחשכים טבעיים-בחיים, שעלינו להעלות לדרגת "חפצים". אם נשאל אדם הנוטע אילן מדוע נטע אותו, הוא ודאי יענה בתשובה של "חישק": אני אוהב את פרירות האילן, אני רוצה לפתח עסק כלכלי, וכו'. כמובן, המטרה בגיןה נטע את האילן היא מגמת החישק - מימוש החישק שקיים אצלו באופן טבעי. ממשיק הרוב ואומר: חישק נתיעת אילנות נובע ממקום יותר יטודי ופנימי. הוא נובע מהפין להיטיב עם הדורות הבאים. כמובן עומק החישקطبع היפץ של חסד, חפץ של עשיית טוב עם הדורות הבאים, המתגלה בכך שהאדם נטע את העץ למטרות שלא יהנה ממנו, אלא אחרים יהנו ממנו. הסיבה הפוניתית שבגללה נטע את העץ היא הרצון להיטיב ולעשות חסד. סיבה פוניתית זו מופיעה בצורה גלויה בעז החורב, הנoston פרי רק לאחר שבעים שנה, במספר חייו של אדם. אדם הנוטע עץ חרוב יודע שرك אנשים אחרים יהנו ממנו. נתיעתו לא נועדה למשח חישק כלשהו, אלא נובעת מהפין להיטיב עמם.

למננו מכאן שאין תפkid האדם לבטל את החישק. בין איש לאישה קיים קשר נפשי ופיזי, שהוא קשר בריא וטבעי. קשר זה צריך להתודромם למדרגת החפץ, כפי שמורה ברכבת "borer pri haGafen".

הרמבי'ם בפירושו על דברי המשנה "זקנה לך חבר" (אבות א, ז), מציין שלושה סוגים של חברים: חבר תועלות, חבר נחת לחבר מעלה.

חבר תועלות הוא האדם המתחבר אל השני כדי למשח תועלות גופניות. חברים זו אינה חברות אמיתיות אלא חברות אגואיסטיות, שכן האדם מבקש רק להפיק את התועלות

נוסיף כאן הערכה: ככל שהאדם שירק יותר לעולם הפנימי שלו - ל"גפן", מילא הוא שירק יותר גם לכבוד העצמי, וככל שהוא שירק פחות לגוף, הוא גם שירק יותר לכבוד החיצוני שלו. הגمرا בשบท (קמ"ב) שואלת "מפני מה תלמידי חכמים שבבבל מצוינין?" - מפני מה הם הולכים עם בגדים מפוארים, ומשיבה: "לפי שאין בני תורה". וסביר רשי: כיוון שאין הם בני תורה שיכבדום מפני תורתם, הם מתעטפים בגדים נאים כדי שיכבדו אותם מחתמת לבושים. מכאן, שגם בעולם הרוחני של תלמידי החכמים עלול להופיע קלקל של כבוד חיצוני. חשוב לומר שהאמורא שאמר דברים אלו ננוף ע"י רבי יהנן בגמרה שם, אף בכל זאת רב הונא ורב אש - מסדרי הגمرا - הבינו את דבריו לתלמוד הבבלי, כדי ללמדנו שכבוד חיצוני יכול להחלל אפילו לתוך בית המדרש.

לסיכום, כשאנחנו מברכים את הברכה השניה - "שהכל ברא לכבודו" - אנו מבטאים את העבודה שמרת המבט הפנימי של "ברא פרי הגפן", מגלים ש"הכל" מגלה את הכבוד העצמי האלוקי ולא את הכבוד החיצוני האישי.

ג. "יזער האדם"

ברוך אתה ה' א-לוהינו מלך העולם, יוצר האדם.

הברכה השלישית - "יזער האדם" - מטרתה לברר מיזה האתורי לגלות את הכבוד האלוקי בעולם. ברכה זו שיכת כבר לעולם היצירה, ותוכנה הוא כי האדם הוא זה שנבחר לגלות את הכבוד העצמי האלוקי הפנימי.

אם נתבונן על בריאות העולם, נראה כי על בריאות הדומם, הצומת והחי נאמר: "vizera alukim ci tov" (בראשית א', י' ועה), אך על בריאות האדם לא נאמרה ברכה כזו. רק בסיום מעשה בראשית נאמר "ירא אלוקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד" (בראשית א', לא). מכאן, מסביר המשך-חכמה יוסד גוזל: כל הבריאה יכולה, פרט לאדם, מגלה מרגע בריאותה בדיקת התפקיד שהקב"ה הטיל עליה: התרגולות תמיד מטילה ביצים, הימים תמיד זורמים מקום גבוה לנמק והמשת תמיד מאירה ביום.

שבע הברכות מחולקות לשלווש קבוצות: ברכת "ברא פרי הגפן" וברכת "שהכל ברא לכבודו" שיכות שתיהן לעולם הבירהה; ארבע הברכות שאחריהן שיכות לעולם היצירה ("יצר האדם", "כשmachrik יצירך" וכו'); וברכה השביעית - "אשר ברא שני ושםהה" - שיכת לעולם העשייה.

שהכל ברא לכבודו

עלם הבירהה, כמו הברכה השנייה שיכת אליו, הוא בחינת "הכל". במשנה בפרק חlek נאמר: "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא", ומיד בהמשך מופיע פירוט של אלו שאין להם חלק לעולם הבא (משנה סנהדרין ז ע"א). כיצד ניתן לומר של'כל' ישראלי יש חלק לעולם הבא, ואו לפחות אלו שאין להם חלק בו מוכן שהמילה "כל" - כוונתה למד הפנימי, הפטונציאלי והסגולרי. לכל ישראלי יש חלק לעולם הבא, ככלומר - יש להם פוטונצייאל להגיאו אליו, אבל בעולם הבחרדי, המשיש והפרקיי - יש ככלשה שלא מישו את סגולתם, ובגלל מעשיהם אין להם חלק לעולם הבא. אף בברכה השניה: "שהכל ברא לכבודו" - "הכל" הוא מייצג של הפטונצייאל, של היכולת האידיאלית, ולכן אף ברכה זו שיכת לעולם הסגולרי - לעולם הבירהה.

מה פשר המילה "לכבודו"? שורש המילה "כבוד" הוא כב. - מלשון כובד. יש לבירהה נטייה טבעית להרגיש כבודה. האדם, כדוגמא, רוצה להרגיש כבד; להרגיש שיש לו ערך וחשיבות; שהוא שווה משחו. בברכת "שהכל ברא לכבודו" אנו מגלים שככל הכבדות שכברירהה, כל הערכיהם שבה - כולם מגלים את הכבוד האלוקי, את הערך האמתי.

לכן, ניתן לומר שיש בעולם שלנו שני סוגים כבוד: כבוד עצמי וכבוד חיצוני. הכבוד העצמי הוא הכבוד האלוקי, והכבד החיצוני הוא הכבוד האנושי-בהתמי שבאדם. אחרי שהודיעו שהקב"ה ברא עולם שהוא בחינת גפן, שיש בו תוכן פנימי מעבר לצורה החיצונית, אנו מודיעים שהוא שלשל בחינה זו אל עולמנו, וככלו מגלה את כבודו האמתי, האלוקי, של ריבונו של עולם. הברכה השניה, אפוא, מבורת לחתן ולבלה שם שליחים לגלות את הכבוד האלוקי העצמי, ולא את הכבוד החיצוני האנושי.

הצומח והחי, וכאשר הוא בוחר טוב - הוא מעלה את הבריאה כולה למדרגת "טוב מאוד".

"נפשת חיים"

טיורו בריאות האדם בפסוק מורכב משולשה שלבים:
וַיֹּצֶר הָאֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עַפְرָם מִן הָאָדָם, וַיַּפְיכֵב אֲפִיו נְשָׁמַת חַיִם,
וַיְחִי הָאָדָם לְנֶפֶש חַיָּה.
(בראשית כ/ז)

בתחילת - "וַיֹּצֶר הָאֱלֹהִים את האדם עפר מן האדמה", אחר-כך: "וַיַּפְיכֵב אֲפִיו נְשָׁמַת חיים", ובשלב השלישי - "וַיְחִי האדם לנפש היה". לבסוף, סדר זה משונה: מודיע אומר הכתוב שהאדם הפך ל"נפש היה" רק אחרי שהקב"ה נפח באפיו נשמה חיים? הלא גם בעלי החיים נקראו "נפש היה" (כאמור: "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים, תֹּצִא הָרֶץ נֶפֶשׁ חַיה לְמִינְהָה" (בראשית א, כד), ומודיע הגיעו האדם לדרגה זו רק אחרי שהקב"ה נפח בו נשמה חיים? ובכלל - מה זה "נפשת חיים", ומודיע לא כתבה התורה פשוט "נפשת"?

נפיחת של אדם במשחו - כדוגמת נפיחתו של הנפח בכל היזוכיות - מורכבה משולשת חלקים: נשימתו של הנפח, הרוח העברת מותגנה אל צינור היזוכית, והאויר העובר מצינור היזוכית אל הכליה ומונפח אותו. בעל "נפש החיים" ממשיל עכשווי, או לא יכול מעין הדעת טוב ורע, להכניס בך בחינה של טוב מתוך התגברות על הרע, וליהיות מסוגל להגיע לטוב נعلاה יותר?. הנחש "עשה קואליציה" עם עין הדעת, וכן ה策ילה לשכנע את האדם. זו הייתה טענותו של האדם הראשון: הוא הגיע אל ה"שוכן מאוד", אך לא על-פי הרצון האלקי אלא על-פי רצונו של הנחש או רצונו שלו. תפקוד האדם הוא אכן להעלות את העולם לדרגת "טוב מאוד", אבל "טוב מאוד" במשמעותו האלקי, ולא במימד השכל האנושי.

מעבר לכך, אומר המלביבים, נשמה זו קרוייה בפסוק "נפשת חיים", ומכאן שהוא לה כל חלקיו - למדרגת "טוב מאוד". הקב"ה משיב הרוח ומוריד גשם, הגשם יורדים אל האדמה (דומות), מצריח את העצים והעשבים (צומח), בעלי החיים אוכלים את הצמחים הללו, והאדם אוכל את בעלי החיים. כך, האדם כולל בתוכו את הדומם,

המציאות כולה עשווה את רצון ה' מרגע שנבראה. כמובן, רצון זה הוא אינטינקטיבי, ללא הכרה ולא בתירה חופשית, ולכן כשברא הקב"ה את הדומם, הצומח והחי - נאמר "וַיֹּרֶא אֱלֹהִים כִּי טוֹב". עד קץ ההיסטוריה, המציאות הדוממות, הצומחת והחייה תפעל לפי האינטינקט הטבעי שהקב"הطبع בה.

האדם הוא בריאות משונה. יש לו רצון והכרה, ולא ברור אם יבחר טוב או רע. לכן, אי-אפשר להגיד על האדם "וַיֹּרֶא אֱלֹהִים כִּי טוֹב", שכן מי יודע אם יבחר טוב כי אם האדם מלא את תפקידו - הוא מעלה את הבריאות למדרגת "טוב מאוד", טוב שהוא מעדיף מוחירה חופשית על הרע, ועדיף על ה"טוב" האינטינקטיבי. בברכת "וַיֹּצֶר הָאֱלֹהִים" אנו מברכים את החתן והכלה שיזכרו שהאדם הוא שצרכו לגלוות את הכבוד האלקי, ובכך להעלות את העולם מדרגת "טוב" לדרגת "טוב מאוד".

בשתקב"ה ברא את גן העדן, הוא ברא בו שלושה סוגים בריאות: בריאות של טוב - האדם, בריאות של רע - הנחש, ובריאות מעורבת - "עִצְמַת הַדּוּת טוֹב וּרְעָע" (בראשית ב/ט). מלכתחילה, הקב"ה רצה שהאדם יהיה טוב מטבעו, שיוכל מכל העצים פרט לעץ הדעת טוב ורע. הנחש - הרע - ידע שלא יוכל לשכנע את האדם לחטא ולבחור ברע, ולכן טען כלפיו טענה המתוזה לטוב. כך טען הנחש לאדם: 'התפקיד שלך הוא להיות טוב מאוד, אבל מה עדיף? להיות שיך אל הטוב בלי בחרה, כפי שאתה עכשווי, או לא יכול מעין הדעת טוב ורע, להכניס בך בחינה של טוב מתוך התגברות על הרע, וכך ה策ילה לשכנע את האדם. זו הייתה טענותו של האדם הראשון: הוא הגיע אל ה"שוכן מאוד", אך לא על-פי הרצון האלקי אלא על-פי רצונו של הנחש או רצונו שלו. תפקוד האדם הוא אכן להעלות את העולם לדרגת "טוב מאוד", אבל "טוב מאוד" במשמעותו האלקי, ולא במימד השכל האנושי.

כאשר האדם בוחר טוב, אין הוא מעלה רק את עצמו, אלא את העולם כולו - על כל חלקיו - למדרגת "טוב מאוד". הקב"ה משיב הרוח ומוריד גשם, הגשם יורדים אל האדמה (דומות), מצריח את העצים והעשבים (צומח), בעלי החיים אוכלים את הצמחים הללו, והאדם אוכל את בעלי החיים. כך, האדם כולל בתוכו את הדומם,

אחרי שהחן והכלה שמו עצם על ציר הגוף, הוצר הפנימית, והבינו "שהכל בראשו לכבודו" - ככלומר, שתפקיד הבריאה לגנות את הקדש האלקי, וכבוד זה מתגלה על ידי האדם - הם מוגעים לברכה הר比יעית.

האדם מורכב משני צדדים: זכר ונקבה. אלו מברכים "יוצר האדם" בחופה, ולא בחדר הלידת, כי האדם כולל זכר ונקבה, כתובו: "ויברא אלהים את האדם בצלמו, בצלם אלהים ברא אותו, זכר ונקבה ברא אותם" (בראשית א, כ). לכן, כשאומרים לאדם "תהייה בן אדם", אומרים לו בעצם: "תתתנו". ברכה זו מתואמת לשעת החופה, בה האדם הופך ל"אדם", כי איש بلا אישة אינו אדם.

היכולת המיחודת של האדם לגנות את ה"טוב מאד" שבועלם מופיעה בבחינת זכר ובבחינת נקבה, בבחינת 'דוכרא' ו'ונוקבא'. ניתן לעסוק רבות בהבדלים שבין האיש לאישה, אך נציין כאן רק שני הבדלים עקרוניים:

1. כדיוע, לפי פירושו של הרב קוק על ברכת "עשני כרצונו", האישה קרובה יותר לרצון ה' ומגלה יותר את הטבע האלקי. לכן חז"ל אומרים שהאישה היא מושפעת, ואין לה מעצמה כלום. האישה פתוחה לקבל את הופעת ה' בצורה טبيعית וברורה, מעין הירוח המקבל את ערכו מהשימוש ומעין עם ישראל המקבל את ערכו מריבינו של עולם. לעומת זאת, האיש הוא 'משפיע'. והוא מברך "שלא עשני איש" כיון שיש לו אפשרות לפעול בהתאם למציאות.

אם כן, כשהאנו מברכים את החתן והכלה בברכה הרビיעית, אנו מברכים אותם שישילימו האחד את השני: האישה תגלה את האלוקות באופן פשוט וטבעי, ואילו האיש יגלה את האלוקות מתוך עולם המעשה.

2. האישה יותר טبيعית, ומילא הרגש והדמיון שלה מפותחים יותר. האיש, לעומת זאת, יותר מעשי, ולכון הרגש והדמיון שלו מונחים ע"י השבל.

בספר תהילים, כשודד המלך מתאר את בראיתו, הוא כותב "אחריו וקדם צרתו" (תהלים קל"ט, ה). מדובר בכתב הפסוק בסדר זה? הרי צריך היה לחתוך 'קדם' ואחריו 'צרתו' - קודם מקדים, ורק אחר-כך מאחריו!

ח'ים" - אויו היו אנשים שהיו מבקשים 'להיעזר ב- $\frac{2}{3}$ '. מספיק לנו להיות עפר - נפש ושכל, הם היו טוענים, זאיננו רצים נשמה. מה עשה הקב"ה? יצר את האדם עפר מן האדמה ונפה בו נשמת חיים אלוקית. מתוך נשמת החיים הזה, האדם יכול ליצור להשתמש בכל מזרגות החיים הטבעיות - גוף, שלל ונפש, אבל ככל נובעות נשمات חיים שבקרבו. לכן, ביחס לבראהת האדם נאמר "ייצר ה' אלוקים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים", ורק אחר-כך - "יזיה האדם לנפש חייה". לעומת זאת, על בעלי החיים נאמר: "תוציא הארץ נפש חייה למינה" - הארץ הוציאה נפש חייה. הנפש החיים של בעלי החיים מקורה בארץ, ואילו הנפש החיים שבבני האדם מקורה בנשמת החיים.²

אם כן, כשהאנו מברכים את החתן והכלה בברכה השלישית - "יוצר האדם" - אנחנו בעצם אומרים להם: תפיקדקם למש את ערך האדם, להעלות את הטבע כולה למדרגת "טוב מאד", מתוך צוות ל'צ' האלקי ומתוך גילוי של כל כוחות החיים הטמונה בנשמת החיים שבאים. והקב"ה ברא את העולם בבחינת "שהכל ברא לכבודו", ותפקיד האדם הוא בבחינת "יוצר האדם".

ד. "אשר יצר את האדם בצלמו"

ברוך אתה ה', אָ-לֹהִינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אשר יצר את הארץ בצלמו, בצלם דמותך בבניתו, ותתקין לו מפניהם עדרי עד. ברוך אתה ה', יוצר הארץ.

² הכל נסמך בין הרוח והחייה שבאים ובבעלי החיים הוא שבבריאות בעלי החיים נאמר: "ויאמר אלהים תוציא הארץ נפש חייה", ואילו בבראהת האדם כתוב: "ייצר ה' אלוהים את האדם" - קודם ה', ולאחר-כך אלוהים.

הקב"ה שבח לראשונה בשכט בראשית של בראית העולם; אולם מה הקשר בין השבת לבין יציאת מצרים? הראייה (עלות-ראייה ח'ב ע' מא) מסביר שתיקון העולם שנברא במעשה בראשית עבר דרך דרך עם ישראל ביציאת מצרים. עם ישראל הוא "עם לבבד יישכןו", אך מטרתו היא תיקון העולם כולו והאנושות כולה. הדר למשמעותו "יוצר האדם" עוברת דרך בחירת עם ישראל, דרך "משמעות ציון בבניה".

מדוע נבחר דווקא עם ישראל לגלות את ערכו הכללי של האדם? על כך עונה הראייה באורות-הקדושים (ח'ב ע' מהפ): העולם שלנו מורכב טוב ורע, ויש ארבע אפשרויות כיצד להכריע ביניהם: האיליות רוצה להשליט את הרע על הטוב; הבוגדים טוענים שאם אפשר להשליט את הטוב על הרע ולכך עליינו להתחשב, לכילות את עצמנו כדי שלא יהיה שייכים לו; הנזרות מבקשת להפריד בין הטוב לרע - הטוב יכנס למנוור, יבודד עצמו מהחומר ומהחברה, ויפקיר את העולם כולו לרע; ואילו היהדות, להבדיל אלף-אלפי הבדלות, טעונה שנייתן לגלות את הטוב החובי בתחום עמוק הרע.

רוב חורלי'ף הסביר שזו הสาיבה שבגלה הגויים תמיד מתעוררים כלפים ישראל רוצה לחזור לארץ ישראל. כשם ישראל רוצה לחזור לארץ, והוא מבקש לגלות את הטוב שבתוכן המצויאות המעשית - לקדש את החול, ואו מתרברר לפטע עמוק המחלוקת בינינו לבין אומות העולם. אומות העולם מנתקים את הקודש מן החול: הנזרות טוענת שהאדם הרוצה בקרבת אליהם צריך להסתנוק מן החול, ואף האיסלאם קובע שקרבת אליהם מושגת רק ע"י מוות. אנחנו, לעומת, דוגלים ב'זיהוי בהם' - ביכולת לגלות את הקודש מתוך החול. لكن, כשהנו חוזרים לארץ ישראל ומתעוררים לגלות את עמוק הקשר שבין הקודש והחול - לגלות את הקודש שבפוליטיקה, בצבא ובכלכלה - אומות העולם מתעוררים גגדנו.

הרב בעין-אייה (ברכת ח'ב ע' 413) מסביר מדוע ארץ ישראל נקראת "ארץ זבת הלב ודבש". לכאורה, שבחר גדול יותר לארץ הוא להזכיר "ארץ חיטה ושעורה", שדרי העbor כל האנושות. כביכול, ברכות "משמעות ציון בבניה" מבררת את "יוצר האדם". בקיוזש שאנו עורכים בעבר שבת אנו אומרים "יזכרו לעשה בראשית", ואחר-כך "זכור ליציאת מצרים". הקשר בין השבת לבין מעשה בראשית הוא ברור - שהרי

חו"ל מסבירים שהאישה נמשלה ל"אחר" והאיש נמשל ל"קדם"; האישה נכתבת בפסק ראשונה כיון שהיא יותר טבעית, יותר ראשונית. רק אחריו שמופיעה בחינתה ה"אחר" של האישה, הבדיקה השורשית והטבעית, מופיעה בחינתה ה"קדם" של האיש, הבדיקה השכלית, ורק בסדר זה האדם מסוגל לגלוות את הטבעיות האלוקית בערך האמתי והפנימי שלה.

מהו צלם האלוקים שכadam, שעליו אנו מברכים "אשר יצר את האדם בצלמו"? בעל "נפש חיה" כתוב כי "אלוהים" - בלשון רבים - הוא בעל הכוחות כולם. רק האדם המורכב מזכר ונקבה מאחד את כלל הכוחות של שניהם, ומאפשר גילוי של אדם שלם. לכן, אנו חותמים את הברכה בדומה לחתימת הברכה השלישייה, "ברוך אתה ה', יוצר האדם".

ה. "שורש תשיש"

שות תשיש ותגל העקרה בקבוץ בינה לתזקה בשמחה. ברוך אתה ה', משפט ציון בבניה.

אחרי שלמדנו שאנו שייכים לצד הפנימי, ונוכחנו לדעת כי מטרת האדם בעולם לגלות את כבוד ה' באמצעות שני הצדדים - הזכר והנקבה, נותר לנו לגלות מיהו אותו אדם מיוחד שאמור לעשות זאת.

תשובהה של הברכה החמישית היא פשוטה: עם ישראל בארץ ישראל. רק אחדי שם ישראל חוזר לארציו וממש את ייוזדו, האדם יכול למש את תפקידו בצורה הנכונה והמתוקנת.

אמנם, מטרתו של עם ישראל אינה רק לעצמו, אלא לגלות את תפקידו של האדם עבור כל האנושות. כביכול, ברכות "משמעות ציון בבניה" מבררת את "יוצר האדם". בקיוזש שאנו עורכים בעבר שבת אנו אומרים "יזכרו לעשה בראשית", ואחר-כך "זכור ליציאת מצרים". הקשר בין השבת לבין מעשה בראשית הוא ברור - שהרי

עומדות סמוך לשדה והקרב כדי שבעיליתן יראו אותן, ויכררו כל הומן על מה הם נלחמים. כדי להשיקע במלחתה עבור האומה, כי אחרי הניצחון הווים יהיו איכוחים יותר. לעומת זאת, מטרת המלחמה בעם ישראל היא לבדוק הופכה: היוצאה למלחמה בית דוד כותב גט כריתות לאשתו, שכן הוא צריך לשכוח את אשתו ואת משפחתו שמאחוריו, ולהילחם למען טובת האומה בלבד. כל המגמה של הקמת משפחות בישראל היא לטובת הערך הכלל-ישראלי, ולכן היוצאה למלחמה כותב גט כריתות לאשתו.

הגמר באשבת יב ע"א-ע"ב) כתובת כי "הנכנס לבקר את החולה בשבת", לדעת רבינו יהודה מברך אותו "המקום יرحم عليك ועל חולי ישראלי", ואילו לדעת רבינו יוסי מברך אותו "המקום יرحم عليك בתוך חולי ישראלי", וכך נפק בשולחן-ערוך (יע"ד של'ה, ו). הראי"ה (ען-אייה שבת ח"א עמ' 30) מסביר שנייה להבין את ערכו של הכלל בשני אופנים מנוגדים: יש הסבורים שהכלל הוא אוסף של פרטיטים, ויש הטוענים שהכלל הוא יותר מאשר הפרטיטים המרכיבים אותו - הוא הצד המשותף והשורש הפנימי של כולם.

זהו, אם כן, משמעויה של הברכה החמשית. החתן והכלה צריכים להבין שתិיה הבנות: ראשית - כלל-ישראל הוא השליח של "יוצר האדם", וממנו צמח תיכון העולם כולו; ושנית - המגמה שלהם כפרטיטים היא להתרומם למדרגת כלל-ישראל, מעבר למדרגותם נשואים.

כפי שנראה מהברכה, עם ישראל יכול למש את ייעודו רק בארץ ישראל. למעשה, ארץ ישראל ועם ישראל הם מציאות אחת - עם ישראל בדרגת המדבר, וארץ ישראל בדרגת הדום. יש הסבורים שאرض ישראל היא אמצעי עם ישראל, ומעליהם שאלות על מצב שבו אחדות האומה סותרת את אחדות הארץ. למעשה, העמדת המשפחות הראושונה שנצטו עליה אדם וחווה - "פרו ורבו". ואכן, הקמת משפהה היא יצירת מוסד כללי בתוך החיים הפרטיטים. אולם אפילו הכלליות המשפחתיות הו נחותה לעומת הכלליות הכלל-ישראלית. כשהאדם יוצא למלחמה - הוא מתגייס לכלל-ישראל, וכותב גט לאשתו כדי לסמל שהכלליות הישראלית הרבה יותר חשובה מהכלליות המשפחתיות.

זיה ומחלה. הניטין לגלות את הקודש שבחול עלול לגרום לעם ישראל לזיהה - לקלקל ולהשתעבדות למותרות. מצד שני, יכולות זו היא גם שפע ברכה. אם כן, הברכה החמשית ממשיכה את הברכות שקדמו לה: "ושוש תשיש ותגל העקרה בקיבוץ בניה לתוכה בשמהה" - מתוך "יוצר האדם" נבחרה דוקא האומה הישראלית לגלות את הקודש שבתוכו החול.

הכלליות המשפחתיות והכלליות הלאומית

בחמש הברכות הראשונות, החתן והכלה מושמים בתחום ערבים כלליים. אלו מוכרים להם כי הם שייכים לכלל המציאות, לכלל האדם ולכלל ישראל.

יש להעיר כי חוויל מבחינים בין שני מושגים של כלליות: ציבור ושותפים. שותפות היא התהבותות לשם הגשמה אינטנסיב כלשהוג, בדומה לחבר תועלת או לחבר נתה. ציבור, לעומת זאת, הוא התהבותות לצורכי הגשמה אידיאל. הגمرا באשבת (נו ע"א) כתובת ש"כל היוצאה למלחמות בית דוד - כותב גט כריתות לאשתו". בפשטות, מטרת כתיבת הגט היא לפטור את האישה מעגינותה, אם חוויל הלחום לא יחוור לבתו. הראי"ה בענין-אייה (שבת ח"א עמ' 56) מסביר הסבר عمוק יותר: היוצאה למלחמות בית דוד כותב גט כריתות לאשתו, כיוון שהערך המשפחתי מוחבל לעומת הערך הלאומי הכללי. לכאורה, הערך הגדל ביותר שבתורה הוא ערך הנישואין, וזהו המצווה הראשונה שנצטו עליה אדם וחווה - "פרו ורבו". ואכן, הקמת משפהה היא יצירת מוסד כללי בתוך החיים הפרטיטים. אולם אפילו הכלליות המשפחתיות הו נחותה לעומת הכלליות הכלל-ישראלית. כשהאדם יוצא למלחמה - הוא מתגייס לכלל-ישראל, וכותב גט לאשתו כדי לסמל שהכלליות הישראלית הרבה יותר חשובה מאשר הכלליות המשפחתיות.

בעם ישראל, דוקא הכלליות המשפחתיות היא הכללי לחופעת הכלליות הישראלית הגדולה באמת. הראי"ה כותב שאצל אומות העולם היה מנהג, שכשיצאו למלחמות היו הנשים עומדות צמוד לשדה הקרב ומונזרות את בעלייהן. מנהג זה מלמד אותנו שאצל אומות העולם, מטרת האדם היוצאה למלחמה אינה לנצח כדי להטיב לכלל, אלא לנצח כדי להפיא לשפע כללי או מרבותי שיטיב אותו עצמו. הנשים היו

שירועה לו עוד לפני שנוצר - אוי זהו זיווגו הראשון, ועליו נאמר 'מצא אישת מזא טוב'.

ברכה הששית, אם כן, אנו מבארים לחתן ולכללה שהקשר ביניהם אינו מתחיל כתע, אלא יסודו עוד בעולם הנשומות - ארבעים יום קודם יצירתו של הולך.

ז. "משמעות חתן עם חלה"

ברוך אתה ה', אָלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אשר בָּרוּךְ שְׁנִין וְשְׁמַחָה, חֲתָן וְכָלָה, גִּילָה, רָבָה, דִּצָה וְחַדְרוֹת, אַחֲרָה וְאַחֲרָה וְשָׁלוֹם וְרַעֲוָת. מִתְהַרְהָה ה' אָלֹהֵינוּ יִשְׁמַע בָּעֵדִי יְהוָה וּבְחוֹזֹות יְרוֹשָׁלַם קֹל שְׁנִין וְקֹל שְׁמַחָה, קֹל חֲתָן וְקֹל בָּלָה, קֹל מִצְחָלֹת חֲתָנים מִתְפְּתָם וּנְעָרִים מִמְשְׁתָה נְגִינָתָם. ברוך אתה ה', משפט חתן עם הפלחה.

ברכה השביעית אנו מגאים סוף-סוף לעולם העשייה. בברכה זו אנו מברכים את החתן והכלה בעשר לשונות של ברכה, מעין עשר החותפות שעשה הקב"ה לאדם הראשון בוגן עדן (כ"ב ע"ה ע"א).³

מהו ההבדל בין אהוה לבין רעות? אהוה היא מלשון 'אה' - קשרدم, ואילו רעות הוא בלתי-ניתן לשינוי; אך מайдך - האדם אינו בוחר אותו, ולא תמיד הוא מאושר לחברו הדם שלו עם אהוה. לעומת זאת, קשר החברות הוא בדיקת הפק: האדם בוחר את חברו, אך הוא גם יכול להסתנק מהם כשירצת.

בשעת החתונת, הקשר שבין החתן והכלה הופך לקשרدم - "זהו לבשר אחד". יתרונה של אהוה הוא בהיותה סגולית, קבועה ובכלה-משתנה. יתרונה של רעות

³ מכאן, "חתן וכלה" המופיעים בתחילת הברכה אינם חלק מהברכות, ויש לומר "אשר ברא שנון ושםה לחתן וכלה", או "על חתן וכלה".

ג. "שמחה תשמח"

שמחה תשמח רעים האחים בשמחתך יצירך בנו עדן מקדם. ברוך אתה ה', משפח חתן וכלה.

ברכה הששית אנו יודים מהחרוגות הכלליות שעשכנו בהן בברכות הקודמות, ומתחילה לחתור אל החתן והכלה. בברכה זו, אנו אומרים להם שיזכרו שערך הקשר שביניהם מתחילה, למעשה, עוד מגן עדן.

הגמרה במסכת סוטה (ב ע"א) מעמתה בין שתי קביעות: בראשונה נאמר כי קשה זיווגו של אדם בקריעת ים סוף, ואילו בשנייה נאמר כי כבר ארבעים יום קודם יצירת הולך יצאת בת-kul ואומרת 'בת פלוני לפלוני'. כיצד שתי הminsterות הללו עלות בקנה אחד? הגمراה עונה שיש שני זיווגים: זיווג ראשון וזיווג שני. הזיווג הראשון הוא הזיווג האידיאלי - של שתי נשמות המתאימות זו לזו עוד קודם יצירתן. הזיווג השני הוא זיווג של אדם שאינו מוצא את בת-הזوج המתאימה לו לפי מזונו, ונזקק לחפש לו בת-זوج אחרת.

על סוגיה זו שואל ר' יעקב: איך והאם ידען כיצד הוא ידע מהו הזיווג המתאים לו לפי מזונו והוא מшиб: "אין לאדם בוה". אנו מברכים את החתן והכלה שיבינו שהשורש שלהם הוא בוגן עדן מקום, מעין אדם וחויה, ולכן הם "זיווג ראשון" - הזיווג האידיאלי מעולם הנשומות, שכעת מתחבר מחדש.

מעין קביעה זו מופיע בגמרה ביבמות (טג ע"ב): בארץ ישראל, כשהאדם היה נושא אישת, היו שואלים אותו 'מצא או מוצא'. הגمراה מסבירה ש'מצא' הוא כינוי לאישה טובה, על שם הכתוב "מצא אישת מצא טוב", ואילו 'מוצא' הוא כינוי לאישה רעה, כאמור: "מוצא אני מר ממאות את האישה". לכארה, הכללה ודאי התבבישה מאוד כששאלו את חתנה שאלה כזו. לכן, המהרי' מסביר את השאלה בזורה מעט שוננה: 'מצא' הוא לשון עבר, ואילו 'מוצא' הוא לשון הווה. אם הוא 'מוצא' את האישה בחוויה, על-פי מעשיו - אוי זיווגם הוא בחינת זיווג שני, והוא משול לפסוק "מוצא אני מר ממאות את האישה". אבל אם הוא 'מצא' את האישה - כלומר, זהה האישה

הוא בכר שהוא תמיד רעננה. אנו מברכים את הזוג בברכה הכפולה - "אהוֹהָה ורעוֹתָה" שהקשר ביניהם אחריו הנישואין יהיה קשור דם, קשר סגולין, אך גם קשר זה לא ישחק. שתמיד תישאר בחינה של רעות בתחום קשר האהוֹה שנוצר עם הנישואין.

* * *

הברכה הששית - "שם תהמה רעים האהובים" - היא כנגד האירוסין, ואילו הברכה השביעית - "שם חתן עם הכללה" - היא כנגד הנישואין.

כידוע, הנביה הווע (ב', כא) מבא "וְאֶרְתַּחַד לֵי לְעוֹלָם". אולם לאחר האירוסין מגיעים הנישואין, והם מצבו של הזוג לעולם. מדובר, אפוא, מבא הווע על אירוסין לעולם? הראי"ה (שליח-ראיה ח"א עט' לו) מסביר שיתרונות של האירוסין הוא בכר שהם אינם סופיים. הנישואין, לעומתם, מהווים כבר קשר ממשי, קבוע ומשני.

כידוע, בחיי הנישואין יש הרבה צדדים מעשיים. הרבה פעמים, הצרכים המעשיים עלולים להשיכח מבני הזוג את הערך הפנימי של נישואיהם, המתבטא דווקא בתקופת האירוסין. הברכה הששית מבארת את שורש הקשר, הבא לידי ביטוי באירוסין, והברכה השביעית מבארת את האופן שבו שורש הקשר בא לידי ביטוי בקשר המשמי - בתקופת הנישואין.

המספר עשר - עשר לשונות הברכה שבתוכן אנו מברכים את החתן והכללה - מסמל את עולם העשייה - עולם הטבע. את כל האידיאלים של הברכות הקודמות, על בני הזוג הטריים למשמש בನישואיהם הלכה למעשה. אולי לנו יש העונאים אחריו הברכה השביעית "ומצליח" - יהיו רצון שבני הזוג יצליחו לעשות זאת, ויזכו להקים בניין עד-עד, בית גאנן בישראל.